

Πορφύριος Μοναχός Σιμωνοπετρίτης

1821:
Άθως και Ανάσταση του Γένους

2005

938.501
ΠΟΡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

62VER - 00773

ΔΩΡΕΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθμός εισαγωγής 119.751

Ημερ/να εισαγωγής 14.06.05

Ταξινομικός αριθμός 938.501

Τ.Ι. ΠΛ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1821: Ἄθως καί Ἀνάσταση τοῦ Γένους

Εἰθίσται σέ παρόμοιες πανηγυρικές τελετές, ὁ ὁμιλῶν νά κατέχει ἐπισημονικούς τίτλους, κοσμική ἀξία καί λεκτική δεινότητα, ὥστε νά ἐξαίρει ἐπάξια τά νοήματα τῶν ἡμερῶν.

Ἀλλά συνήργησαν, εὐθέως ἢ ἐμμέσως, διάφοροι ἐπώνυμοι καί ἀνώνυμοι, ὥστε μέ ἐπίσημο Γράμμα τοῦ κυρίου Δημάρχου, συνοδευόμενο ἀπό τήν εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου μητροπολίτου, νά ἐπισπάσουν, γιά τήν ἀποψινή μας συνάθροιση, τήν ἐκθυμη ἐπευλογία τοῦ Ἁγίου Καθηγουμένου τῆς ἱερᾶς μου μετανοίας, πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου Κυρίου Ἐλισσαίου, καί ἔτσι νά εὐρεθῶ ἀνάμεσά Σας.

Ἀπέχω ἀπό τίτλους καί καλλιλογία καί ἔρχομαι μόνον ἐν ὑπακοῇ - πού, ἐξομολογοῦμαι, ἐνδομύχως εὐχόμεν ἔτσι νά γίνει - καί παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀγαπητοί, νά μέ ἐνδυναμώσετε μέ τίς εὐχές καί τήν προσευχή σας, ὥστε καί τήν ἡμέρα νά τιμήσει ὁ λόγος, καί τό ἀκροατήριον νά ἀναπαυθεῖτε, ἀλλά καί οἱ μεγάλοι μας νεκροί νά εὐφρανθοῦν - τό κατά δύναμιν - ἀπόψε. Σᾶς θυμίζω τώρα ὅτι ἡ σημαία τοῦ Ὑψηλάντη εὐλογήθηκε καί καθαγιασθηκε ἀπό τόν Μητροπολίτη Ἰασίου Βενιαμίν στίς 26 Φεβρουαρίου τό '21, δηλαδή τήν ἡμέρα μνήμης τοῦ ἁγίου Πορφυρίου Γάζης τοῦ Θεσσαλονικέως - πού ὁμωνυμοῦμε τῇ κλήσει - καί τῆς ἁγίας Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος, πού τά οἰκογενειακά της ὀνόματα ἐκπέμπουν τόσο φῶς, ὥστε κατελάμπρυνε τήν πορφυρῆ ἀλουργίδα τοῦ μαρτυρικοῦ ἐκείνου ξεσηκωμοῦ.

Ἐπιτρέψτε μου, στό σημεῖο αὐτό νά εὐχαριστήσω τό ἀξιότιμο Δημοτικό Συμβούλιο, ιδιαίτερα τήν Κυρία Ἐπικεφαλῆς τῆς Ἀντιπολίτευσης, τοὺς Ἐκπαιδευτικούς μας, καί κυρίως τόν Κύριο Δήμαρχο, ὡς τόν πρῶτο ἄνδρα τῆς πόλης καί οἰκοδεσπότη ὄλων μας ἀπόψε στήν ἑορτή αὐτήν τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς.

Τήν ἡμέρα, ἀδελφοί, πού ἔπεσε ἡ Πόλη, καί ἡ Βασιλεύουσα παραδόθηκε στά χέρια τοῦ Πορθητῆ, ἀφοῦ ὁ θεόστεπτος Κωνσταντῖνος εἶχε πέσει σέ κάποιο μετερίζι, τήν ἡμέρα ἐκείνη, τήν ἀπροφράδα Τρίτη, στίς 29 Μαΐου τό 1453, τό Γένος τῶν Ῥωμαίων σκλαβώθηκε.

Δέν ήταν κάποια πόλη ή Βασιλεύουσα, δέν ήταν ένα από τά διαμερισθέντα ανά τήν ύφήλιο ἔθνη, δέν ήταν κάποιος λαός τό μιλέτι τῶν Ῥωμιῶν. Ἐπεσ' ἡ Πόλη σημαίνει σίγασε ἡ ἀγιασοφία, ἀπέσβετο ἡ καντήλα στό θυσιαστήριό της, τό γένος τῶν Ῥωμαίων τό ἐκλεκτό, τό βασιλείον ἱεράτευμα τώρα δουλώνεται.

Καί ἀμέσως ἤ λίγο πίο πρίν τριχοτομήθηκε, καί ένα κομμάτι ἔφυγε στήν Ἑσπερία, προτιμώντας τήν παπική τιάρα. Ἐνα δεύτερο κομμάτι στράφηκε στήν Δύση καί στήν ex occidente σοφία, ἄν καί ἀπό τήν δύση δέν ήταν δυνατό νά βροῦν φῶς.

Καί ἐκεῖ πού πῆγε ὁ Ῥήγας ὁ Βελεστινλῆς νά τυπώσει τίς ἐθνεγερτήριες προκηρύξεις του, στή Βιέννη, ἐκεῖ καί στραγγαλίστηκε, στίς 24 Ἰουνίου - Γενέθλιο τοῦ ἀγίου Προδρόμου - τό 1798, 41 ἐτῶν. Κι ἐκεῖ χάθηκαν τά ἔργα τοῦ Παλαμᾶ, ὅπως τά εἶχε ἐτοιμάσει καί τά εἶχε στείλει ἀπό τό 1796 στήν Βιέννη πρὸς ἐκδοσίν ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης. Ἡ κραταιά Δύση ἔσβυνε τίς ἐλπίδες γιά τήν Ἀνάσταση πού προσδοκοῦσε ὁ ραγιάς.

Εἶναι πολλοί ἐκεῖνοι πού θεωροῦν τήν Ἑλληνική Ἐθνεγερσία σάν ἀποκύημα τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1789. Καί ἴσως νά ἔχουν δίκαιο. Ὑπάρχει ὁμως καί μία οὐσιωδέστατη διαφορά. Ἐνῶ ἐκεῖνοι χτυποῦσαν εὐθέως τήν παπική μέγιστη μονοκρατορία καί γενικῶς τά θρησκευτικά πράγματα - δεύτερο πλήγμα μετά τήν Μεταρρύθμιση, στήν Ἑλλάδα ἡ Ἐκκλησία πρωτοστάτησε στόν ἀγῶνα, τόν εὐλόγησε καί τόν καθαγίασε.

Καί ἔμεινε τό τρίτο κομμάτι, τό ἱερό λῆμμα, οἱ φτωχοί ραγιάδες, πού τό ἤξεραν, τό περίμεναν, καί ἐζήσαν τήν πτώση τῆς Βασιλεύουσας σάν θέλημα Θεοῦ. Κι αὐτό τό εἶπαν, τό ἔγραψαν καί τό τραγοῦδησαν, παρηγορῶντας ἑαυτούς, καί λέγοντας: γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νά τουρκέψει. Καί ἀμέσως ἔστρεψαν τό βλέμμα στήν Ὑπέρμαχο Στρατηγό, τήν δακρυσμένη Παναγία, καί πῆραν ἐλπίδα, γιά νά ποῦν:

*«σώπασε, Κυρά Δέσποινα, καί μὴν πολυδακρύζεις
πάλαι μέ χρόνους μέ καιρούς, πάλαι δικά μας θάναι».*
Τίνων δηλαδή; Τοῦ περιούσιου λαοῦ.

Γι' αὐτό τό κομμάτι θά μιλήσουμε. Γιά τόν πολύπαθο δηλαδή Ῥωμιό ραγιά. Ἐχουν οἱ ἄλλοι τούς ὑπερασπιστές καί τούς ἀπολογητές τους. Ὁ Ῥωμιός ραγιάς, αὐτός πού ἔμαθε νά σκύβει, μένει πάντα περιφρονημένος κατά ἄνθρωπον, παρεξηγημένος ἐν πολλοῖς καί γενικά ἀπόβλητος, ἀπό τούς σοφούς καί συνετούς τοῦ παρόντος ἀπατεῶνος αἰῶνος. Καί μέσα

ς πολλούς δέν ἔλειψαν ποτέ οὔτε οἱ χλιαροί, οὔτε οἱ δίψυχοι, οὔτε οἱ ἰ.

ας ξεκινήσουμε τώρα νά δοῦμε τί γινόταν ἐκεῖνα τά χρόνια στό Περιβόλι Παναγίας. Μπορεῖ νά ἔσβυσε ἡ καντήλα στήν Ἁγία-Σοφία, ἀλλά τό ιδωτό δέν μπόρεσε νά τό σκεπάσει τό βοϊδοτόμαρο πού κολλοῦσαν οἱ πιστοί, καί ἔτσι στά 400 σχεδόν χρόνια στήν Πόλη παρέμενε βασι- ρυσα ἡ Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν, Παντάνασσα ἔνθρονη, ἡ Κυρία Θεο- ρς.

Μπορεῖ στήν Πόλη τά ψάρια νά πήδησαν στό συντριβάνι, καί οἱ ἄγγε- νά σήκωσαν τό Ἅγιο Δισκοπότηρο, ἀλλά ὁ ἱερός Ἄθωνας παρέμεινε λωτος, νά συνεχίζει τήν ἀτελείωτη Θεία Λειτουργία καί νά τήν τελει- ι, καί νά τήν συνεχίζει μέχρι σήμερα. Καί ἔως τῆς συντελείας τῶν ων.

Αὐτή, ἂν θέλετε, καί ἐκ προοιμίου, εἶναι ἡ προσφορά τοῦ Ἁγίου Ὄρους στήν Ἀνάσταση τοῦ Γένους καί στόν κόσμο ὅλον. Σχεδόν 300 θυσια- ρια κάθε μέρα τελοῦν τήν ἀναίμακτη μυσταγωγία ὑπέρ τοῦ σύμπα- ς κόσμου στό Ἅγιον Ὄρος. Καί αὐτό θά συνεχίσει μέχρις ὅτου τό θέλει ρία Θεοτόκος.

ἰ ἂν ἦταν θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νά τουρκέψει, ἔπρεπε πάλι νά ῥθῃ τό ἴρωμα τοῦ χρόνου, νά ὑπογραφεῖ τό ἐμβατήριο σάλπισμα, γιά νά ξεκι- ει ὁ ἀγώνας.

ἰ ἂν ἦταν θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νά τουρκέψει, καί νά δουλωθεῖ ἔθνος ον στόν Μωάμεθ τόν Πορθητή καί τόν ὁμώνυμό του Ψευδοπροφήτη, επε πάλι ἡ θεία βουλή νά ἀποφασίσει τήν ἀνάστασι τοῦ Γένους τῶν μιῶν, τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ἀγώνας ἦταν πρωτίστως γιά τήν ἐλευθερία. Αὐτήν τήν πανώρια πού λαβώνει μέ τήν ὁμορφιά της τήν καρδιά τῶν ἡρώων. Καί πῶς οἱ ἀχοί πρόσφεραν στήν ἐλευθερία; Πάλι λοιπόν ἡ λέξη προσφορά;

έν εἶναι καθόλου σίγουρο ἱστορικά ὅτι ἡ ἡμέρα πού ὀρκίστηκαν οιοί γιά τήν ἐξέγερσι ταυτίζεται χρονολογικά μέ τήν 25η Μαρτίου. ἰ ὁμως ἀπολύτως σωστό ὅτι τό μήνυμα ἐκείνης τῆς σημαδιακῆς ρας ταυτίστηκε καί ὑφάνθηκε, σάν ὑφάδι μέ στημόνι, μέ τήν ἑορτή τοῦ ιγγελισμοῦ. Τό μήνυμα τῶν δύο γεγονότων εἶναι τριπλό: ἐλευθερία, δεῖα, γνώση. Γι' αὐτό τό τρίκλωνο σημεῖο θέλω νά σᾶς μιλήσω, ἀγα- οί μου.

Ἄν πιστεύουμε σέ κάποιον Θεό, ἂν ἔχουμε κάποιον Θεό, αὐτός ὁ Θεός δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν σαρκωθέντα Λόγο. Καί αὐτός ὁ ἄναρχος Θεός- Λόγος δέχτηκε μέσα σέ ἀπόλυτη ἐλευθερία νά ὑπακούσει στήν βουλή τοῦ Πατρὸς καί νά σαρκωθεῖ.

Καί σ' αὐτό τό μυστήριο ὑπόυργησε ἡ Παρθένος τῆς Ναζαρέτ, πού δέχτηκε μέ ἀπόλυτη ἐλευθερία, τέλεια γνώση καί ἄκρα ὑπακοή νά καταστεῖ χωρίον τοῦ Ἀχωρήτου, καί νά προσφέρει δανειακά τήν τιμία, ἀπειρανδρη καί ἀπειρόγαμη σάρκα τῆς στόν ἄναρχο Λόγο.

Θά εἶχαν κοινωνήσει, ἐκείνη τήν Παρασκευή τοῦ Ἀκαθίστου, τό '21, ἀπό προηγουμένα ἅγια, θά εἶχαν ψάλει τό "Βουλήν προαιώνιον", θά εἶχαν ἀκούσει: «οὐκ ἀδυνατήσῃ παρά τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα» καί ἔδωκαν τόν ὄρκο τῆς ἐλευθερίας.

Σκέφτηκα πρὸς στιγμήν, ἀντί ἄλλης εἰσηγήσεως, νά διαβάσουμε ἐδῶ, ὅλοι μαζί, τό Συναξάρι τῶν ἁγίων τῆς ἡμέρας ἣτις διῆλθε, τῆς 23ης δηλαδή καί τῆς ἐπερχομένης 24ης, ἀφοῦ ἤδη ἐσπερίσαμε. Τοῦ ὁσιομάρτυρος δηλαδή Λουκᾶ τοῦ Ἀγιορείτη - Ἀγιαννανίτη, καί τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, καί ἀκόμα τοῦ ὁσίου Νίκωνος καί τῶν 199 μαθητῶν του, ἀλλά μᾶλλον χρειαζόμαστε μία γενικότερη θεώρηση τῶν γεγονότων πού αὐτές τίς ἡμέρες ἀναθυμόμαστε.

Εἶναι πεποίηση πολλῶν πλέον πῶς ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς δόθηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία καί γιά τήν Ἐκκλησία, γιά νά καλλιεργήσει τήν ἡσυχαστική θεολογία, τήν νήψη καί τήν ἐσωστρέφεια, τήν προσευχή καί τήν πρὸς τὰ ἄνω στροφή τοῦ νοός. Καί αὐτό γιά νά ἀντέξει τό Γένος στήν ἐπερχόμενη λαίλαπα.

Καί τό ξανασυνδαύλισμα τῆς μυστικῆς αὐτῆς σπίθας πού ἐγινε μέ τήν φιλοκαλική ἀναγέννηση τόν 18ο αἰώνα, αὐτόν τόν σκοπό ἐπανάφερε καί ξαναθύμισε στόν ῥωμιό.

Τρεῖς ἄνδρες - κυρίως - σάν καλοί κριοί, ὁδήγησαν τόν λαό μέχρι τήν μεγάλη Ἀνάσταση τοῦ '21. Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, καί ὁ κάλλιστος ποιμὴν καί ἀμνός, θύτης καί μέγα θῦμα, ὁ Πατριάρχης μας, ὁ Γρηγόριος ὁ Ε΄.

Ἄν ἐξυφαίναμε ἀπόψε ἱστορικό μνημόσυνο, θά ἦταν εὐκολο νά ἀναφερθοῦν ἀριθμοί καί ἡμερομηνίες, στρατός καί θύματα, νικητές καί ἠττημένοι. Ἀλλά ὁ χαρακτήρας τῆς συνάξεώς μας εἶναι χαρμόσυνος, ἂν καί γίνεται σέ μέρα μεγάλης νηστείας καί μάλιστα Σαρακοστιανῆς.

Καί ἔτσι θά σταθεῖ ὁ λόγος σέ λίγες λέξεις ἢ καί φράσει
ναίων, πού ἔκαναν νά χύνεται ποτάμι τό αἷμα τοῦ ραγιαῶ
τό πιό δυνατό σπέρμα. Καί ἀπό τό αἷμα ἐκεῖνο καί ἀπέ
ξεπήδησε μία πανώρια κόρη, ἡ Ἐλευθερία.

Ὁ διδάσκαλος Ἀγάπιος ὁ Ἰθακήσιος - γράφει ἕνα πα
μέρες πασχαλινές στήν Πόλη τήν Βασιλεύουσα καί εἶδε
ἔρχονται στό Φανάρι, νά φιλοῦν τό χέρι τοῦ Πατριάρχη,
ὑστερα νά στήνουν χορό καί πανηγύρι. Καί σκανδαλίστ
παράμερα ἕνας ἀπό ἐκείνους τούς πολιορκημένους ὁ
ὄμως, καί τοῦ εἶπε: «ξέρεις, ἀδελφέ, αὐτοί πού τώρα β
σάν μεθυσμένοι, μεθοῦν ἀπό τήν πίστη καί τό Ἄγιοπότη
σιασμένοι, αὔριο θά σφαγοῦν σάν τά ἄρνια τοῦ Π
αύστηρός ἀγιορείτης καλόγηρος εἶπε: «Φέρτε μου τέτο
ἐγώ καί νά μεθύσω, καί νά ὀρμήσω μπροστά, νά σφαγῶ
τήν ἁγία, πού αὐτός ὁ λαός, αὐτοί οἱ ραγιαῶδες, πού σή
τήν ποτίζουν μέ τό αἷμα τους, δέντρο οὐρανόκορμο καί

Τήν Ἁγία Χρυσή ἀπό τήν πλησιόχωρη Ἔδεσσα, ἕνα
ματικός - παπα-Τιμόθεος Σταυρονικητιανός - τήν ἐμψύ

Ἄλλά βρισκόμαστε στήν Βέρροια, τήν πόλη πού ἔ
Λαμπρή, γιατί ἐκείνη τή μέρα μάζευε ὁ Τοῦρκος τά ἀγόρ
νετίσει καί νά τά τουρκέψει. Καί ἡ μέρα ἦταν ματωμένη,
μένο ἀπό παρθενικό ἀντρικό αἷμα.

Ὁ Κώνστας, ὁ πατρο Κοσμάς δηλαδή, σπούδασ
(1759) καί ὁ ἀδελφός του ὁ παπα-Χρύσανθος ἦταν διδά
ἀπό ὅπου ἔφυγε ὁ Νικόλαος Καλιβούρτσης, ὁ Νικόδημο
στή Σμύρνη νά σπουδάσει στήν Εὐαγγελική Σχολή. Κα
Γεώργιο (1745), τόν Γρηγόριο δηλαδή, πού ἦταν κι αὐτός
τής (1767) κι ὑστερα ἀρχιδιάκονος (1775 κ. ἐ.) τοῦ
Σμύρνη, Πρωτοσύγκελλος, στή συνέχεια Μητροπολίτ
1797). Καί οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι μπροστάρηδες συναντήθηκ
Παναγίας. Ἦρθαν στό Ἅγιον Ὄρος καί καίγονταν τά
τόν ἀδερφό τους, τόν ρωμιό Ραγιαῶ, πού ἔπασχε.

Βγῆκε ὁ ἅγιο-Κοσμάς, παπάς πλέον καί ρήτορας,
γένος, μέ τόν γλυκύ του λόγο, σάν τήν σιγανή βροχή
στό χῶμα καί ὑγραίνει τόν σπόρο. Στίς τρεῖς περιοδεῖς

μένη στό σκοτάδι τῆς ἀμάθειας πατρίδα (α' 1760-1761, β' 1763-1773, γ' 1775 (στήν Βέρροια τόν Ἰούλιο) - 1779), ἑκατοντάδες τά σχολεῖα ὄλων τῶν βαθμίδων πού ὀργάνωσε, ἴσως νά ξεπερνοῦν καί τήν χιλιάδα. Καί δέν δίσταζε νά πεῖ καί ἐκεῖνο τό φοβερό ἄκουσμα: γκρεμῖστε τίς ἐκκλησίες καί χτίστε σχολεῖα. Καί αὐτό τό τόλμησε γιατί ἡ ἐκκλησία γιά τόν ἴδιο καί ἡ ἀγιορείτικη ἔρημος ἦταν ὑπέρμεγα σχολεῖο. Καί στίς 24 Αὐγούστου τό 1779 μαρτύρησε - τόν ἔπνιξαν στό ποτάμι, συμβολικά νά ἀγιάσει τά ὕδατα, τά νάματα τῆς Ἐθνεγερσίας.

Ὁ Νάξιος Νικόδημος δέν ἔλαβε μαρτυρικό θάνατο. Ἀλλά αὐτός συγκέντρωσε σέ ἓνα βιβλίο Ἑρωτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Φωτός - ὅπως ὀνόμασε τό Νέον Μαρτυρολόγιον ὁ Ν. Γ. Πεντζίκης - τούς βίους καί τά μαρτύρια ὄσων πρόφτασαν νά μαρτυρήσουν μέχρι τότε. Ὅλα του τά βιβλία ὁ Νικόδημος τά ἐξέδιδε «εἰς κοινήν ἀπάντων τῶν Ὀρθοδόξων ὠφέλειαν», καί ὄντας ρακενδύτης καί φτωχότατος ὁ ἴδιος, πλήρωναν τά ἐκδοτικά ἐξοδα ἅγιοι μάρτυρες ἀρχιερεῖς. Ὁ ἴδιος ὁ φίλος του Γρηγόριος, ὁ Πατριάρχης, πλήρωσε τό Ἑορτοδρόμιο, καί ὁ ἄλλος ἱερομάρτυς, ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ ὁ Δαλιβήρης (+ Παρασκευή, 3 Ἰουνίου 1821), δαπάνησε γιά τήν ἐκδοση τοῦ Συναξαριστή τό 1819.

Αὐτό τό βιβλίο ὀδήγησε δεκάδες ἄλλους στό μαρτύριο, καί ὁ Γρηγόριος, ἐκεῖ στά βορεινά ἤσυχια Κελλία τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τούς ἐμψύχωνε, ἀλείπτει μέγας τῶν ἀθλητῶν.

Σάν χθές, στίς 22 Μαρτίου, ἐκεῖ στήν Σκήτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου, γιορτάζουν τόν ὀσιομάρτυρα Εὐθύμιο. Αὐτός καταγόταν ἀπό τά ἴδια μέρη μέ τόν Γρηγόριο, καί στίς 19 Φεβρουαρίου 1814, ὁ Πατριάρχης κι ὄλη ἡ Σκήτη τόν ξεπροβοδοῦσαν γιά τό μαρτύριο. Σέ ποιόν τόπο; Στήν Βασιλεύουσα, στό μάτι τοῦ κυκλώνα. Καί ὅταν τόν ἀσπάζονταν οἱ πατέρες, εὐωδίαζε σάν ἅγιο λείψανο, μάρτυρας πρῖν ἀπό τό μαρτύριο. Ἦταν ἐτῶν 19 πρὸς τά 20, καί τόν ἔσφαξε ὁ δήμιος σάν ἀρνί, στίς 22 Μαρτίου 1814, Κυριακή τῶν Βαίων. Κυριακή τοῦ Πάσχα, μετά ἀπό ἑφτά χρόνια, στήν Βασιλεύουσα θά μαρτυρήσει τό '21 ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'.

Καί ὄλα ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι ἄντρες, οἱ πυρσοφόροι δαυλοί, ὄλα τά ἔδιναν μέ ἓνα καί μοναδικό κίνητρο. Καί ὁ Κοσμᾶς καί ὁ Νικόδημος καί ὁ Γρηγόριος: «εἰς κοινήν ἀπάντων τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν». Ἡ ἐννοια τοῦ κοινοῦ, τοῦ λαοῦ, τοῦ ραγιαῖ, τούς συνεῖχε καί τούς συγκλόνιζε.

Καί ὁ Γρηγόριος, μόλις ἔγινε Πατριάρχης, γράφει γράμμα σέ ὄλους τούς ἀρχιερεῖς του καί τούς παραγγέλλει νά χτίζουν σχολεῖα νά ξυπνήσει ὁ λαός, καί νά φροντίζουν τόν ραγιά μέ ὄλην τους τήν ἀγάπη.

...ἐντελλόμεθα ὅπως, ἐπαγρυπνῶν εἰς ὄλα τά ψυχικά συμφέροντα τοῦ λογικοῦ σου ποιμνίου, καταρτίζης ἀδιαλείπτως αὐτούς..., 13. 1. 1819.

... ἐντελλόμεθα καί τῇ Ἀρχιερωσύνῃ σου καθώς καί τοῖς λοιποῖς ἅπασιν Συναδελφοῖς Ἀρχιερεῦσιν, ὅπως προσέχεις καλῶς, ἐπισκεπτόμενος μετά πάσης ἰλαρότητος τόν ἐπιτετραμμένον σοι Βασιλικόν πτωχόν ραγιά, καί κατά τό ἀπαραίτητον χρέος σου περιθάλπων αὐτόν· καί φροντίζης ἀόκνως... 1797 Μαΐου 15, πρὸς τόν Κορίνθου Ζαχαρίαν.

Δύο ἐξορίες (1798-1806, 1809-1819) στόν Ἀθῶνα καί τρεῖς πατριαρχεῖες (1797-1798, 1806-1808, 1818-1821) εἶχε ὁ Γρηγόριος. Στήν πρώτη ἐξορία, μαζί του καί ὁ διάκονός του γιά νά τόν ὑπηρετεῖ. Ἀλλά ὁ Γρηγόριος δέν τόν κρατάει. Νά φύγεις, νά γυρίσεις στήν Βασιλεύουσα, νά σπουδάσεις, νά μορφωθεῖς, τοῦ λέει, μία μέρα, ἐκεῖ στήν αὐλή τοῦ προφήτη Ἡλία, στήν Μονή τῶν Ἰβήρων, γιατί ἔτσι θά μπορέσεις καί ἐμένα νά μέ βοηθήσεις ὅταν σέ χρειαστῶ καί τό Γένος μας. Καί ἔφυγε ὁ Γερμανός, πού ἦταν καί ἀνηψιός τοῦ Γρηγορίου. Ὁ διακρινόμενος «ἐπί συνέσει, ἐμβριθεία, εὐθύτητι καρδίας καί ζήλῳ περί τήν πατρίδα», ὁ Γερμανός, πού ἀπό τό 1806 ἦταν δεσπότης, εἶναι αὐτός πού εὐλόγησε τήν σημαία στήν Ἁγία Λαύρα, ὁ Παλαιῶν δηλαδή Πατρῶν Γερμανός.

Στόν «Λόγιο Ἑρμῆ» τῆς Βιέννης, νά πῶς ἀναγγέλεται ἡ τρίτη ἀνάκληση τοῦ Γρηγορίου στόν Πατριαρχικό θρόνο: «Σπεύδομεν νά κηρύξωμεν εἰς τό Πανελλήνιον τά Εὐαγγέλια τῆς μετακλήσεως τοῦ Γρηγορίου εἰς τόν Οἰκουμενικόν θρόνον, ἵνα διευθύνῃ τό τρίτον τούς εἰς αὐτόν ἐμπιστευθέντας λαούς εἰς τήν ἀληθῆ τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εὐθύτητος ὁδόν. Ἐκ πείρας γνωρίζων ὁ σεβαστός οὗτος πατήρ, ὅτι μόνη ἡ Παιδεία στερεώνει τήν θρησκείαν εἰς τά Ἕθνη, φωτίζουσα τόν ἄνθρωπον κατά τās προλαβούσας ἐποχάς διά τήν διάσωσιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Τό πρῶτον πατριαρχεύσας ἐσύστησεν τό Ἑλληνικόν Τυπογραφεῖον· τό δεύτερον, ἐφρόντισε περί συστάσεως καί ἀνεγέρσεως σχολείων Ἑλληνικῶν καθ' ὄλον τό Γένος...» Καί τώρα, στήν τρίτη Πατριαρχία, συνεχίζει ἡ ἐφημερίδα, «ἀρκούντως θέλει ἐνδιατρίψει εἰς τόν ὑπέρτατον τοῦτον θρόνον τοῦ Γένους, - γιατί; - διά νά τελειοποιήσῃ τό μέγα τοῦτο ἔργον καί νά στηρίξῃ εἰς τās ψυχάς τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν διά τῶν Φώτων τῆς Παιδείας». Ἔτσι ἀναγγέλθηκε στούς ὁμογενεῖς, «χαίροντες καί συγχαίροντες» ἡ δημοτερ-

πής μετάκληση τοῦ Πατριάρχου ἀπὸ τὴν Ἀθωνίτικη ἡσυχία στὸν αἰμάσσοντα Πατριαρχικὸ θρόνο.

Ὅχτώ γιούς καὶ δύο θυγατέρες, μαζί καὶ ἡ σύζυγος, εἶχε ὁ πανευγενέστατος, ἐνδοξότατος καὶ ὀρθοδοξότατος ἄρχων κύρ Ἐμμανουήλ Παπᾶς, υἱὸς Δημητρίου ἱερέως, ἀπὸ τὴν Δοβίστα Σερρῶν (1772). Πέρασε στὸ Ὅρος, καὶ στὸν Πάνσεπτο ναὸ τοῦ Πρωτάτου τὴν Κυριακὴ - μᾶλλον - ἢ τὴν Δευτέρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ μητροπολίτης Μαρωνείας Κωνσταντῖος εὐλόγησε τὸ ἱερό λάβαρο γιὰ τὴν ἐξέγερση στὴν Μακεδονία.

«ὄλοι μας ὑπερευχαριστοῦμεν μικροὶ καὶ μεγάλοι ὅπου κατὰ Θεὸν οἱ τρόποι του εἶναι μέ σύνεσιν, μέ χριστιανωσύνην, μέ γλυκύτητα καὶ μέ πόνον καὶ μέ ζῆλον θεῖον νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ γένος, δέν ἤμπορῶ νὰ κάμω τοὺς πρέποντας ἐπαίνους, μόνον μέ θάμβος παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ τὸν δυναμῶνῃ οὕτως εὐμορφα νὰ νικᾷ» 1821 Ἰουνίου α'.

Ὑστερα ἦρθε ἡ διχόνοια (μέ τὸν Ρήγα Μάνθου), οἱ προδοσίαι, ἡ ἀποτυχία, καὶ τελικά, στίς 26 Ἰανουαρίου 1822 ἡ ὑποταγὴ τοῦ Ἁγίου Ὅρους στὴν τουρκικὴ δυναστεία τοῦ Χασεκῆ Χαλήλ βέη. Ὑστερα ὁ αἰμοβόρος Λουμπούτ ἐπνίξε στὸ αἶμα τὴν Μακεδονία μας, καὶ γιὰ τρία χρόνια δέν φύτρωνε χορτάρι στὸ πλημμυρισμένο μέ αἶμα χῶμα τῆς Νάουσας. Μέχρι τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, τὸ 1830 πού ἐφυγε ὁ Τοῦρκος ἀπὸ τὸ Ὅρος. Καὶ κάθε χρόνο τελεῖται εὐχαριστήρια ἀγρυπνία στὰ ἀγιορείτικα μοναστήρια πρὸς τὴν Ὑπέρμαχο καὶ ἄμαχο Στρατηγό.

Ἡ λέξη προσφορά καὶ πρόσφορο, στὴν ἐκκλησιαστικὴ ὀρολογία, σημαίνει τὸν ἄρτο πού προσφέρεται γιὰ τὴν ἐπιτέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας. Στὸ Ἅγιον Ὅρος ἡ Κυρία Θεοτόκος, μέ τὰ δικά της κριτήρια, ἐπιλέγει καὶ συλλέγει καὶ συγκεντρώνει τὰ τέκνα της. Ἐκεῖ μᾶς ἀλέθει μέ παντοειδεῖς βασάνους, ὥστε νὰ συγκεντρωθεῖ ἡ κατάλληλη ποσότητα ἀλεύρου, πού μαζί μέ τὸ ἄλας τῶν ἀσκητικῶν ἰδρώτων καὶ τὸ ὕδωρ τῶν ἀειρρόων δακρύων νὰ ζυμωθεῖ, καὶ μέ τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ φυραθεῖ ὁ τίμιος ἄρτος, πού θὰ ψηθεῖ στὸ καμίνι τῶν ἀσκητικῶν καμάτων. Καὶ ὁ ἄρτος αὐτός ὁ τίμιος καὶ πάντιμος προσφέρεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια στὸν Μέγα Ἀρχιερέα, στὸν Υἱὸ της, πού εἶναι καὶ θύτης καὶ θῦμα - ἀφοῦ αὐτός μᾶς δίδαξε τὴν λυτρωτικὴ θυσία. Καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου βγαίνουν κάθε φορά οἱ μάρτυρες, οἱ ἐκλεκτότερες μερίδες τοῦ ἀγιορειτικοῦ σώματος, τοῦ ἄρτου τῆς Προσφορᾶς τοῦ Ἁγίου Ὅρους στὴν λυτρωτικὴ θυσία ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Ἡ ἐξέγερση τοῦ 1821 ἦταν μία καλή εὐκαιρία νά προσφερθοῦν καί πάλι τίμια ψυχία τῆς δεσποτικῆς θυσίας, ἐν οἷς καί ὁ συμπατριώτης μας ἅγιος ἱερομάρτυς Καλλίνικος, καί τό '22 ὁ ὁσιομάρτυρας Τιμόθεος ὁ Κωνσταντινίτης.

Καί ποῦ εἶναι ὁ Ἱερεμίας νά θρηνήσει τήν αἰχμαλωσία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ;

Ἐκεῖνο τό Μέγα Σάββατο, μετά τήν περιφορά τοῦ Νεκροῦ Θεοῦ, θά εἶχαν ἀκούσει ὁ λαός τήν προφητεία γιά τό «πεδῖον μεστόν ὀστέων ἀνθρωπίων», πού τώρα ἦταν ὀλόκληρη ἡ γῆ τους. Καί ὁ προφήτης μίλησε στά σκόρπια κόκκαλα, καί αὐτά ἔτριξαν, καί πῆραν πάλι σάρκα καί νεῦρα, καί δέρμα καί ζωή, καί ἔγιναν συναγωγή «πολλή σφόδρα». Γιατί ὁ λαός ξέρει ὅτι ὁ Θεός του εἶναι Θεός ἀληθινός, καί θά δώσει πάλι τήν γῆ τους στόν λαό του.

Καί στήν πρώτη Ἀνάσταση, πάλι ὁ Ἱερεμίας τούς εἶχε πει: «Τάδε λέγει Κύριος. Ἴδού ἡμέραι ἔρχονται· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με, ἀπό μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, καί ἴλεως ἔσομαι».

Καί ἔτσι λοιπόν ἐκεῖνο τό '21 τό σημαδιακό, συνέπεσε ἡ 25η - δηλαδή ὁ Εὐαγγελισμός μέ τήν ἑορτή τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ, καί ἦταν ἡ Παρασκευή τοῦ Ἀκαθίστου. Καί στίς 10 Ἀπριλίου - τήν Κυριακή τοῦ Πάσχα, θυσιάστηκε κι ὁ Πατριάρχης.

Τελείωσα, ἀγαπητοί μου.

Τό θέμα τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ἦταν: 1821: Ἄθως καί Ἀνάσταση τοῦ Γένους. Ἀρχικά ὁμως μοῦ προτάθηκε κάπως διαφορετικά, ἀπό αὐτούς πού εἶχαν τήν πρώτη ἔμπνευση νά μέ καλέσουν. Ἔλεγαν: «Ἡ προσφορά τοῦ Ἁγίου Ὅρους στόν ἀγώνα τοῦ 1821».

Καλοῦμαι λοιπόν νά ἀποτιμήσω τήν «προσφορά» τοῦ μοναχισμοῦ - καί εἰδικά τοῦ ἀγιορειτικοῦ - σέ μία συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, δηλαδή κατά τήν ἐξέγερση ἑνός ὑπόδουλου λαοῦ ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ του;

Καλοῦμαι μήπως νά ἀπολογηθῶ γιά τίς σχέσεις ἐκκλησίας καί πολιτείας;

Ἡ πάλι μήπως θά πρέπει νά καταγράψω τίς πράξεις τοῦ ἑνός ἐναντίον τοῦ ἄλλου καί τό ἀντίθετο, ἀνάμεσα σέ δύο λαούς, σέ δύο θρησκείες, σέ δύο τρόπους ζωῆς; Συλλογίζομαι.

Δίκαιο δέν μπορεῖ νά ἔχει μόνο ἡ μία πλευρά. Οὔτε πάλι οἱ μὲν εἶναι πάντοτε δυνάστες καί οἱ ἄλλοι πάντοτε καταπιεζόμενοι. Δέν εἶναι δυνατόν

πάντα νά υπάρχουν οί κακοί καί οί καλοί, καί κακοί
όποιοιδήποτε ἄλλοι, καί καλοί πάντα ἐμεῖς.

Συνήθως ἡ ἀποτίμηση κάποιου «ἔργου» γίνεται
γιατί ὁ διαπλεκόμενος - καί νά τό θέλει - δέν μπορεῖ νά
σκέψη του ὅσα βαρύνουν ἀπό τήν μία πλευρά, ἀπό τήν

Μέσα μου ἀμέσως τότε σχεδόν γεννήθηκε μία ὥρ
εἰκόνα. Ἐβλεπα δηλαδή νοερά καί σκεφτόμουν ἐπάνω
Ἐθνα νά προσφέρει κάτι στό 1821.

Ἡ λέξη δηλαδή προσφορά, στήν λειτουργική γλώσσ
νει αὐτό πού φέρνουμε καί δίνουμε, αὐτό δηλαδή ποι
Θεό. Ἐχουμε τίς προσφορές τῶν ἀπαρχῶν, τά πρωτ
τῆς κτίσεως πρὸς τόν Κτίστη, καθαγιαζόμενα κατά τήν

Ἀλλά κυριολεκτεῖ ἡ λέξη στό «πρόσφορο», στό
ὁποῖο βγαίνει ἡ μερίδα τῆς μεγάλης θυσίας.

Ἐβλεπα δηλαδή ἓνα μεγάλο πρόσφορο νά παραδί
γία στόν Υἱό της καί ἐκεῖνος νά τό θυσιάζει καί νά αὐ
ρώνοντας καί καθαγιάζοντας τόν ἱερό κλῆρο τοῦ Ἁγίου

Σύμφωνα μέ τήν εὐχή τῆς Προσκομιδῆς, ἀπό τό σι
λέγεται τό καλύτερο, ἀλέθεται, ζυμώνεται, ψήνεται
ἱεουργεῖται τό καλύτερο.

Κάτι ἀνάλογο γίνεται καί μέ τό κρασί. Συνθλίβοντ
ὠριμες, διαλεγμένες ρῶγες, γιά νά βγεῖ ὁ μοῦστος, τ
τό κρασί καί νά προσφερθεῖ τό νόμα γιά τήν μεγάλη θ

Καί ἦταν πολύ μεγάλη ἡ θυσία τοῦ '21, γιατί ἦταν
σιμη. Καί σ' αὐτήν τήν θυσία ὁ Ἐθνας τί δέν προσέ
νες στά κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τά ἱερά, πόθο ἀκρ
μαρτύριο, μάρτυρες ὀλοκαυτωμένους, ἄρνες καλούς κα
Ἄς τά μετρήσουν ἄλλοι αὐτά ὅλα, καί ἄς βγάλουν
τους. Ἐγώ, ἀκόμα δύο λόγους θά σᾶς πῶ

δέν ἔχω ἄλλον κανένα
μεθῦστε μέ τ' ἀθάνατο
κρασί τοῦ Εἰκοσιένα.

Τό δισκοπότηρο τό κρατάει ὁ Πατριάρχης, ὁ ἅγι
Ἀποκαλύψεως.

Τήν λαβίδα ἓνας ἀρχάγγελος πού πέταξε ἀπό τόν
Ἀκολουθοῦν ἑκατόμβες. Καί τότε καί τώρα καί πάν

Καισαρίου Δαπόντε, 'Ιστορικός Κατάλογος. σ. 131, 132, 133. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Γ' (1872). Φωτοτυπιή ανατύπωσης 1972. Έκδ. Βασ. Ν. Γρηγοριάδης.

Ὁ μοναχός Ἀγάπιος, Ἰθακήσιος, «ἀποστολικός κῆρυξ, ἐνάρετος, ἀκτῆμων, ἀνάργυρος, ἔτυχε κάποτε νά εὐρεθῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὰς ἡμέρας τοῦ ἁγίου Πάσχα τόν καιρόν τῶν βασιλέων, ὅπου ἔδιδαν ἄδειαν, οἱ Ῥωμαῖοι τρεῖς ἡμέρας νά φοροῦν ὅ,τι θέλουν, καί νά χορεύουν εἰς τό Φανάρι, καί εἰς τούς πλησίον ἐκεῖ τόπους παρρησία, εἰς τὰ σοκάκια μέσα, εἰς ταῖς στράταις, καί νά φωνάζουν καί νά τραγωδοῦν μέ βγιολιά, καί μέ ἄλλα μουσικά ὄργανα, καί μέ κανάταις κρασί· τοῦτο τό ἔφθασα καί ἐγώ, καί ὀφθαλμοφανῶς τό εἶδα, καί αὐτό καί τόν Ἀγάπιον. Ὄταν δέ τοῦτοι οἱ χοροὶ ἐγίνονταν κατά μέρος, τάγματα τάγματα, ἤγουν τὰ κασάπ-ὀγλάνια μέ τὰ κασάπ-ὀγλάνια, οἱ γουναράδες μέ τούς γουναράδες, καί τὰ λοιπά τάγματα, φουφέτια λεγόμενα, παρομοίως.

Τότε ἔτυχε νά εὐρεθῆ εἰς τό μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου ὁ Ἀγάπιος· καί ἐξεληθόντες εἰς τήν πόρταν οἱ πατέρες, διά νά ἴδοῦν τούς χορούς νά εὐθυμήσουν, εὐγῆκε καί ὁ Ἀγάπιος· καί βλέπωντας ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος, ὡς ἦταν ὁ Ἀγάπιος, μίαν τέτοιαν ἀταξίαν τῶν Χριστιανῶν, καί ἀσχημοσύνην νά γίνεται τέτοιας ἁγίας ἡμέρας, ἐντράπη, ἐλυπήθη, ἐδάκρυσεν, ἐστέναξε· καί κουνῶντας τό κεφάλι - ἄχ, χριστιανοί, ἄχ, Ῥωμαῖοι, ἐφώνησεν, ἔττι ἐορτάζεται ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου; ἔττι δοξάζεται ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστάς Χριστός, ὁ ἀληθινός Θεός ἡμῶν!

Ταῦτα λέγων αὐτός, κόπτει τόν λόγον του εὐθύς ἕνας ἀπό τούς συμπαρεστῶτας ἐκεῖ πατέρας, καί - βλέπεις, δάσκαλε, λέγει, βλέπεις αὐτούς ὅπου σήμερον χορεύουν, πηδοῦν, φωνάζουν, πίνουν, καί ἀτακτοῦν, ὡς λέγεις, καί ἀσχημονοῦν, καί τούς λυπᾶσαι, καί κλαίεις; Αὔριον ἄν γίνη μία βασιλική προσταγή, νά ἀρνηθοῦν τόν Χριστόν, πρῶτοι αὐτοί πάλι θέλει τρέξουν νά μαρτυρήσουν διά τόν Χριστόν, καί νά σφάζωνται ὡς τὰ πρόβατα!

Ταῦτα δέ εἰπὼν ἐκεῖνος ἐκεῖ μόνον, βλέπεις τόν Ἀγάπιον (θαρρεῖς καί τόν βλέπω) καί εὐθύς ἀλλάζει τό πρόσωπο εἰς τό χαρούμενον, εὐθύς εὐγάζει,

τινάζει τό ράσο, καί τρέχει νά μπῆ καί αὐτός εἰς τόν χορόν νά χορεύσῃ·
πιάνοντές τον - ἀφήσατέ με! ἐφώναζεν ὁ Ἀγάπιος· ἀφήσατέ με νά ὑπάγω
νά χορεύσω καί ἐγώ μέ τούς φιλοχρίστους καί μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ!

...

Τῇ δέ ἀγία καί μεγάλη Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, μετὰ τήν ἀπόλυσιν τῆς
θείας Λειτουργίας, ἀναβαίνοντας ὁ Πατριάρχης μετὰ πάντων τῶν ἀρχιε-
ρέων εἰς τό συνοδικόν, καί πίνοντες τόν καφέν, ἀνέβαιναν καί οἱ παρευρεθέ-
ντες εἰς τήν λειτουργίαν χριστιανοί, καί ἐφιλοῦσαν ὅλοι τό χέρι τοῦ
Πατριάρχου, καί ὁ Πατριάρχης τοὺς ἔδιδε μέ τό χέρι του ἀπό δύο αὐγά τόν
καθένα· καί κατεβαίνοντας εἰς τήν αὐλήν, ἀρχινοῦσαν τόν χορόν ἀπό τό
Πατριαρχεῖον, καί χορεύοντες ὅσον ἤθελαν μέσα, εὐγαιναν καί ἐχόρευαν καί
ἔξω εἰς τά σοκάκια...

Οὕτως ἐγένετο τρεῖς ἡμέρας, καί ἐστέκονταν, καί τοὺς ἐβλεπαν πλῆθος
καί Τουρκῶν καί τῶν ἄλλων φυλῶν, ἐρχόμενοι ἀπό τόν Γαλατᾶν καί ἀλλα-
χόθεν.

Καί ἔτσι ... ἦτον εἰς τήν Πόλιν μία κοινή χαρά, καί πανήγυρις τās τρεῖς
ἐκεῖνας ἡμέρας. -

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

